

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ МАТЕМАТИКИ ЯК ЗАГАЛЬНА УМОВА ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

І.О.СКЛЯРОВА

Україна, м. Запоріжжя, Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

Сучасний педагогічний процес вимагає принципової зміни ролі педагога, його взаємовідносин з учнями, перетворення його в організатора пізнавальної діяльності учнів, а учнів – у активних суб'єктів пізнання і перетворення. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває проблема формування у вчителів не лише сучасної системи методичних теоретичних знань і вмінь, але й готовності їхнього ефективного застосовування в ході педагогічної діяльності, подолання тих утруднень, які виникають під час практичного використання цих знань у професійній сфері. Це зумовлює актуальність упровадження компетентнісного підходу до змісту післядипломної педагогічної освіти. Незважаючи на активізацію наукових досліджень з цієї проблеми, багато питань, пов'язаних із теоретичним узагальненням процесів формування та розвитку професійних компетентностей вчителів математики, залишаються нерозв'язаними. А резерви підвищення якості професійної підготовки вчителя у системі післядипломної освіти використовуються зовсім не повною мірою. Сучасне суспільство якщо ще не усвідомило, то вже змирилося з необхідністю переходу на дворівневу систему освіти і звикло до використання поняття "компетенція". Разом з тим, незважаючи на багаторічне використання цього терміна, деякі питання залишаються без однозначних відповідей: що таке компетентність; формування (наповнення) компетентності; способи вимірювання компетентності.

Основна ідея компетентнісно орієнтованого підходу до навчання полягає у тому, що головним результатом освіти мають стати не окремі знання, навички й уміння, а здатність і готовність людини до ефективної і продуктивної діяльності в різних соціально-значущих ситуаціях. У зв'язку з цим, у рамках компетентнісного підходу провідним не стільки нарощування обсягу знань, скільки надбання різностороннього досвіду діяльності [3, с. 16]. Компетентнісний підхід передбачає об'єднання в єдине ціле освітнього процесу і його осмислення, у ході якого відбувається становлення особистісної позиції учня, його ставлення до предмета своєї діяльності.

Аналіз сучасної психолого-педагогічної літератури свідчить про підвищену увагу науковців до питання професіоналізму вчителя та діагностики професійних компетенцій в умовах освітніх змін в Україні. Різнобічна характеристика поняття та структури професійної компетентності розглянута в роботах З. А. Ісаєвої, Д. М. Грішина, Н. В. Кузьміної, А. І. Кузьмінського, А. К. Маркової, А. В. Хуторського та ін.

Існує кілька підходів до трактування понять «компетенція» й «компетентність», і спостерігається певна варіативність у використанні цих понять. Компетентність випускника загальноосвітнього закладу є і завданням, і місією освіти, оскільки саме вона має забезпечити йому, з одного боку, можливість самореалізації в соціумі, а з іншого – сприяти розвитку демократії в суспільстві. При цьому можна не відрізняти компетентності випускника загальноосвітнього закладу від компетентностей члена суспільства – різниця полягає лише у тому, що перший мусить набутися низку компетентностей у період навчання, другий – мати ці компетентності й здійснювати свою професійну діяльність на їхній основі [4].

Аналіз літературних джерел показує, що у вітчизняній літературі вживаються і поняття «компетенція», і поняття «компетентність».

У словнику іншомовних слів ці поняття трактуються так. Компетентність – 1) авторитетність, обізнаність; 2) володіння компетенцією. Компетенція – 1) коло

повноважень певної установи або посадової особи; 2) коло питань, в яких дана особа добре поінформована, має знання, досвід, що дає їй змогу розв'язувати проблеми [5, с. 405].

С. Уїддет та С. Холліфорд визначають компетентність як «здатність, необхідну для вирішення робочих завдань і для отримання необхідних результатів роботи», а компетенцію, як «здатність, що відображає необхідні стандарти поведінки» [6].

А. В. Хуторський розмежовує ці поняття, використовуючи їх одночасно й вкладаючи в них різний зміст. На його думку компетенція – це сукупність взаємопов'язаних якостей особистості (знань, умінь, навичок, способів діяльності), які є заданими щодо відповідного кола предметів і процесів, і необхідними для якісної продуктивної дії стосовно них. Компетентність – це володіння людиною відповідною компетенцією., що характеризує її особистісне ставлення до предмета діяльності [7].

Компетенції вчителя – це коло його повноважень і відповідальність у сфері педагогічної діяльності, здійснення якої забезпечується рівнем компетентностей [1, с. 146]. Професійні компетентності вчителя утворені комплексом його педагогічних здібностей і можливостей, наявністю вмотивованої спрямованості на навчально-виховний процес, системою необхідних знань, навичок, умінь і досвіду, які постійно вдосконалюються й реалізуються на практиці.

При цьому фахові компетентності вчителя розглядаються як предметно-процесуальний фундамент для виконання професійних функцій і типових завдань, а само актуалізація є соціально-процесуальною основою особистісного зростання фахівця в професії.

Аналіз педагогічної літератури показує, що існують різні підходи до класифікації фахових компетентностей учителя. Їх поділяють на такі види:

- соціально-особистісні, загально професійні, спеціальні (за В.Д. Шадриковим);
- загальні, професійні, академічні (за В.І. Байденком);
- загальнокультурні, методологічні, предметно-зорієнтовані (за Ю.В. Фроловим, Д.А. Махотіним);
- ключові, базові, спеціальні (за А.В. Хуторським);
- професійні психологічні й педагогічні знання, професійні педагогічні вміння, професійні педагогічні позиції та установки, особистісні якості (за А.К. Марковою) [2].

Тобто математик – педагог повинен мати гарну фундаментально-наукову підготовку (знання й вміння в галузі фахового предмета, наукові основи математики); знати методи наукового пізнання в математиці; використовувати комп'ютерні технології на різних етапах навчально-виховного процесу. Діагностику рівня науково-теоретичної підготовки можна здійснювати за допомогою тестування.

Наступним видом підготовки є методична підготовка – здатність до проведення моніторингу досягнень і проблем учнів, проектування навчально-виховного процесу, організація навчально-виховного процесу, взаємодія з учасниками навчально-виховного процесу. Рівень таких здібностей можна виявити у вчителів за допомогою анкетування, спостереження, певних педагогічних змагань.

Учитель математики обов'язково має володіти знаннями з психології та педагогіки для кращого розуміння особистості кожного учня, для здійснення індивідуального підходу.

Усі групи якостей, притаманних вчителю математики, потрібно розглядати не окремо одна від одної, а в системі, яка може бути моделлю професійної компетентності вчителя математики.

У моделі розвитку професійної компетентності вчителя математики ми розглядаємо дві важливі складові: формування професійних компетенцій вчителя математики в процесі навчання у ВНЗ та в процесі професійної діяльності в школі. Проте основним засобом розвитку професійної компетентності є ефективна система самоосвіти.

Для того, щоб вистояти на шляху змін у сучасній школі, кожному вчителю потрібно не стільки розширення обсягу професійних і загальнонаукових знань, скільки новий спосіб їхнього формування й функціонування в практичній діяльності. Сформовані професійні компетентності педагога повинні становити основу для творчого виконання вчителями математики основних фахових функцій і відповідних їм типових задач педагогічної діяльності.

Реалізація компетентнісного підходу до змісту післядипломної педагогічної освіти передбачає відбір і деталізацію професійно-педагогічних компетентностей учителя, розробку технології їх формування та розвитку у процесі професійної діяльності в школі. Подальших досліджень потребує проблема моніторингу професійно-педагогічної компетентності на різних етапах підвищення професійної майстерності вчителя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кузьмінський А.І. Наукові засади методичної підготовки майбутнього вчителя математики / А. І. Кузьмінський, Н. А. Тарасенкова, І. А. Акуленко. – Черкаси : Вид. від. ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2009. – 320 с.
2. Маркова А. К. Психологические критерии и ступени профессионализма учителя / А. К. Маркова // Педагогика. – 1995. – № 6. – С. 55-56.
3. Овчарук О. В. Компетентності як ключ до оновлення змісту освіти / О. В. Овчарук // Стратегія реформування освіти в Україні. – К., 2003. – С. 13-41.
4. Раков С. А. Формування математичних компетентностей учителя математики на основі дослідницького підходу у навчанні з використанням інформаційних технологій : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.02 / С. А. Раков : НПУ ім. Драгоманова. – Х., 2005. – 44 с.
5. Словник іншомовних слів : 23000 слів та термінологічних словосполучень / уклад. Л. О. Пустовіт, О. І. Скопненко, Г. М. Сюта, Т. В. Цимбалюк. – К. : Довіра, 2000. – 1017 с.
6. Уиддет С. Руководство по компетенциям [Электронный ресурс] / С. Уиддет, С. Холлифорд. – Режим доступа : [http : //www.hrportal.ru/pages/hrm/comp01.php](http://www.hrportal.ru/pages/hrm/comp01.php).
7. Хуторской А. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования / А. Хуторской // Народное образование. – 2003. – № 2. – С. 58-64.